

ז.ה.ל.צ.י.ב.

מאמרים מתורת
מרן **הבני יששכר** זיע"א
וממשיכי דרכו

בני יששכר
מאמרי חודש סיון
מאמר ב' (ג')

ג' סיון ה'תשפ"ו
ירושלים עיה"ק תובב"א

לעילוי נשמת

זקיני מו"ה שמעון בן מו"ה צבי דוב ז"ל
וזו' מרת בלומה בת מו"ה אפרים ע"ה
אמי מרת אידל פעסיל גיצא בת ר' שמעון ע"ה
חותני מו"ה יחיאל גרשון הלוי בן מו"ה ישראל אברהם ז"ל
דודתי מרת חיה זיסל עלקא בת מו"ה שמעון ע"ה
זקיני מו"ה שלמה בן מו"ה צבי אריה ז"ל
זקיני מו"ה ישראל אברהם בן מו"ה יהושע ז"ל
וזו' מרת סאשא רחל בת מו"ה אברהם ע"ה
הרב משה מרדכי מאיר הלוי בן חיים יעקב ז"ל
הבה"ח ישעי' בן יונתן אליעזר ז"ל

תנצב"ה

יו"ל ע"י

ישעי' יצחק פרענקעל

רח' המהר"ם מרוטנבורג 3C

054-846-9863

1-347-588-9392

5374515@gmail.com

עימוד: מאורות

0548463972

י"ב

וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִם וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲנוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר (שמות י"ט ב'), עד כאן. המשכיל יתבונן שבאו הדברים מכופלים בכתוב, וגם אומרו נגד הה"ר מיותר, ועל כל פנים הוה ליה לומר וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר נֶגֶד הַהָר:

וְלִבְּאֵר הַדְּבַר הֵנָּה נִקְדִּים, מדרש (ויקרא רבה י"ג ב') עֶמֶד וַיִּמְוֶדֶד אָרְץ (חבקוק ג' ו') אמר רבי שמעון בן יוחאי מדד הקדוש ברוך הוא את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראויה לקבל התורה אלא ישראל כו', מדד הקדוש ברוך הוא את כל ההרים ולא מצא הר שתנתן עליו התורה אלא הה"ר סיני, עד כאן לשונו. הנה לא ידענו מה הרווחנו בזה שלא מצא הקדוש ברוך הוא הר וכו', וגם האיך סלקא דעתך שלא מצא הקדוש ברוך הוא הר אחר ליתן עליו התורה, הרי ודאי אם היה רוצה הקדוש ברוך הוא ליתן התורה על הר אחר מי מעכב עליו, אלא כך עלה ברצונו ומי יבא אחר המלך כו', בשלמא על בחירה בישראל יותר מכל האומות יתכן שפיר, כיון שמין האנושי הוא בעל בחירה, הנה לא מצא השם יתברך בכל מין האנושי אומה שיהיו ראויים בבחירתם לקבל התורה רק ישראל, אבל ההרים דוממים הם ואין להם בחירה מה שייך לומר בהם לא מצא הקדוש ברוך הוא וכו'. אבל כמדומה על פי מה שראיתי בשם גדול אחד (עיי' ראש דוד פרשת ויצא,

בשם הר"ר העשיל מקראקא זצ"ל) על פי מה שאמרו רז"ל (בראשית רבה צ"ט א') שאין לך הר שלא עבדו שם האמוריים עבודה זרה, אבל על פי התורה לא נאסרו דכתיב (דברים י"ב ב) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, מזה למדו חז"ל (סנהדרין מ"ז ב') שהמחובר אינו נאסר, והנה תבו"ר וברמ"ל נתלשו ממקומם כמו שאמרו חז"ל (במדרש רבה שם) ונשתנו ממחובר לתלוש כמה דאת אמר (ירמיה מ"ו י"ח) כִּי כִתְבוּרָה בְּהָרִים וּבְכַרְמֵל בֵּים יבָּא, על כן נפסלו לקבל התורה, מה שאין כן ה"ר סיני לא נשתנה ונשאר חונה במקומו והיה ראוי לקבל התורה כמו שאמר הכתוב (תהלים ס"ח י"ז) לָמָּה תִרְצְדוּן הָרִים גִּבְעוֹנֵי"ם (כמו שדרשו חז"ל (במדרש רבה שם) בעלי מומין, לשון או גב"ן כו', הנה הר סיני הוא) ההר חמד אלקים לשבת"ו (רצה לומר בסיבה זו אשר ישב במקומו ולא נתלש ולא נשתנה) אף י"י ישכון לנצח, הבן. והנה אמרו רז"ל במדרש בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם, אמרו מה ראו אלו להתקרב, אמר להם הקדוש ברוך הוא הביאו לי ספר יחוסין שלכם שנאמר (תהלים צ"ו ז') הִבּוּ לִי"י מִשְׁפַּחֹת עַמִּים כֹּשֶׁם שִׁבְנֵי מִבְּיֹאֵן וּיְתִילְדוּ עַל מִשְׁפַּחֹתָם (במדבר א' י"ח) לכך מנאן בראש הספר הזה (במדבר) אלה המצות אשר צוה ד' [וגו'] בה"ר סיני (ויקרא כ"ז ל"ד) ואחר כך שאו את ראש (במדבר א' ב') שלא זכו ליטול התורה אלא בשביל

היוחסין, עד כאן לשון המדרש בילקוט פרשת במדבר (רמז תרפ"ד), וזהו שאמר רבי שמעון בן יוחאי מדד הקדוש ברוך הוא את כל האומות ולא מצא אומה שהיתה ראויה לקבל התורה, מפני שכולם נשתנו ממקום חיבורם מראשית יחוסייהם, רק ישראל לא נתלשו ממקום חיבורם והמה מחוברים למקומם הראשון, והפועל הדמיוני הזה פעל הקדוש ברוך הוא גם כן בהרים שנתלשו תבור וכרמ"ל ממקום חיבורם ונפסלו לקבלת התורה, וה"ר סיני עמד במקום חיבורו והוכשר לקבלת התורה, וזהו (חבקוק ג' ו') עָמַד וַיִּמּוֹדֶד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם:

ובזה יבא על נכון ביאור מקראי קדש שהתחלנו, אמר מתחלה ויחנ"ו במדבר, עשו שם חניה ומנוחה דביומא קמא לא אמר להו ולא מידי (שבת פ"ו ב'), ואחר כך אמר ויחן ש"ם (דייקא) ישראל (דייקא) נג"ד הה"ר (דייקא), כי בזכות זה היו ישראל דייקא ראויים לקבלת התורה שלא נשתנו ולא נעקרו ממקום חיבורם מקו"ר ישראל ישראל סב"א, וכן בדמיון הזה הה"ר הו"ה דייקא חמד אלקים שעמד במקום חיבורו ולא נתלש, הבן הדבר כי קצרתי:

י"ג

ויבואו מדבר סיני (שמות י"ט ב'). סיני בגימטריא ענו"ה עם הכולל (כן

הוא בספר דב"ש לפ"י מהרב הגדול חיד"א זלה"ה (מערכת ס' אות ב)), והנה עם היות שכן הוא רגילות המקובלים בחושבם גימטריאות כאשר נחסר אחת מהחשבון מוסיפין הכולל, והוא נרמז בתורה בדברי יעקב אפרי"ם ומנש"ה בראוב"ן ושמעון יהיו לי (בראשית מ"ח ה'), ראוב"ן שמעון בגימטריא אפרי"ם מנש"ה בהוסיף הכולל (גם זה הביא בספר הנ"ל (מערכת ג' אות י"ד, ועיין דעת זקנים מבעלי התוס' שם)), עם כל זה לא דבר ריק הוא וטעמא בעי בכל מקום, ויש לפרש על פי מה שכתב הרמ"ע זלה"ה מע"ם שנבחר סיני שמספרו ששי"ם רבוא כזה: י' פעמים ס' הרי ת"ר, נ' פעמים ת"ר הרי ל' אלפים, י' פעמים ל' אלפים הרי ששי"ם רבוא (עיין שם (עשרה מאמרות) מאמר חיקור דין חלק ב' פרק ל"א ותבין), עוד אמרו (פרקי דרבי אליעזר פל"ח) שישאל"ל היו באותו הזמן ששים רבוא חסר אחד ויחידו של עולם הצטרף עמהם להשלים מנינם, ולזה גם כן סיני בגימטריא ענו"ה עם הכולל, כביכול להורות ענותנותו של יחידו של עולם שנצטרף עמהם להשלים מנינם:

י"ד

עוד כתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה (שם) סיני בגימטריא ס"מ עם הכולל, דעל ידי לימוד התורה אינו שולט בו, עד כאן דבריו. ויש להטעים

הדבר, סינ"י עם אֶלֶף (כי הוספת האחד הנה הוא א' ונקרא במבטא אֶלֶף) לשון ואאלפ"ך חכמה (איוב ל"ג ל"ג) היינו לימוד, ירמוז אותן שעמדו רגליהם על ה"ר סינ"י והם לומדים התורה, אז הנ"ל אינו שולט בהם, על כן סינ"י עם א' בגימטריא כנ"ל לבטל-ז, מה שאין כן גוי העוסק בתורה או אותן שהיו בסינ"י ומבטלים את התורה ח"ו, ודכירנא שמעתי מאחד קדוש מדברי רמז המשנה (שבת קכ"ח ב') כופין את הס"ל (ראשי תיבות פלוני ופלונית) לפני האפרוחים היינו העוסקים בתורה, עיין בתקוני זוהר (הקדמה א' ב"ה) והאם רובצת על האפרוחים ותבין:

ט"ו

אשובה עוד לבאר פסוק ועת"ה אם שמוע תשמעו בקולי וכו' (שמות י"ט ה'). כבר דקדקו קמאי תיבת ועת"ה, גם סיום הטעם כי לי כל

ב. אמרו רז"ל (קידושין ל' ב') בראתי יצר הרע בראתי תבלין זו תורה, על כן תורה בגימטריא סמא"ל לילית לרמז שעל ידי התורה בדחילו ורחימו מבטלים היראה ואהבה רעה הבאים מקליפות הנ"ל (לשון רבינו באגרא דכלה דברים פרשת עקב ד"ה ממרים הייתם, עיין שם).

ג. במאמרי השבתות (מאמר ב' סימן ג') הביא רבינו זה בשם רבו הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זצוק"ל, בעל אור פני משה, עיין שם.

ד. שהם סמא"ל ובת זוגו לילית.

ה. שם: ואלין דנשמעין דברי תורה בהון אתקריאו ביצים אפרוחים בנים, ביצים מארי מקרא, אפרוחים מארי משנה, בנים מארי קבלה, ועליהו אתמר והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים.

ועיין עוד מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר י' סימן ד', אגרא דכלה פרשת עקב ד"ה ממרים הייתם עם י"י מיום דעתי אתכם, אגרא דפרקא אות ש"ט.

ו. דאיזה זמן בא לשלול, כנ"ל.

ז. דאם כן, אדרבה מהראוי להיות כל אפין שוין, כנ"ל.

זלה"ה (כסא דוד דרוש י"א לשבת הגדול) בפירוש דבריהם ז"ל (פסחים ד' א') זריזין מקדימין למצות (לא אמרו ממהרי"ן או מזורי"ן רק מקדימין), דהנה אמרו רבותינו ז"ל (ויקרא רבה כ"ז ב') בפסוק (איוב מ"א ג') מי הקדימני ואשלם, מי עשה לפני מזוזה ומעקה עד שלא נתתי לו בית, ומי עשה לפני ציצית עד שלא נתתי לו בגד וכו', וכן הוא בכל המצות שהכל נעשה על ידי מעשה השם יתברך שהוא נתן החפצים של המצוה מקודם. וכתבו הקדמונים, מי שהוא זריז לקיים המצות, דאינו בסוג מי הקדימני ואשלם, דהנה על ידי הזריזות כביכול הוא מקדימם עשות גם כן באפשרות האנושי, וזהו זריזין מקדימין למצות, שיש להם גם כן ההקדמה, הבן, עד כאן דברי הרב ז"ל (עיין עוד להלן מאמר ה' סימן י"ט בהג"ה, מאמרי השבתות מאמר ב' סימן י' בהג"ה). והנה כתיב (תהלים ס"ב י"ג) ולך יי חס"ד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והנה כבר דרשו בזה רבים מהו החסד כיון שמשלם הגמול כפי מעשהו, ועתה אומר דהכי פירושו, דהנה כתיב מי הקדימני ואשלם, מי עשה לפני וכו' כנ"ל, אם כן השם יתברך הוא העושה קודם והכל מאתו יתברך שמו, הנה אמר דוד ולך יי החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו,

כאילו היה הכל מעשהו כאילו הוא היה עושה הבית והמזוזה והבגד והציצית (כמדומה שראיתי הפירוש הזה), והנה לפי זה אם כן יקשה מאי מרויח העושה בזריזות, כיון דגם מי שאינו עושה בזריזות משלם השם יתברך הכל כאילו היה הכל מעשה האדם, אבל החילוק הוא מה שדקדק דוד לומר ולך יי חס"ד כי אתה וכו', רצה לומר זה מצד חסדו יתברך שמו, מה שאין כן מי שעושה בזריזות אינו בכלל מי הקדימני וכו' ונקרא הוא המקדים כמו שאמרו רז"ל זריזין מקדימין וכנ"ל ויחוייב לו כל השכר מצד הדין ואין קטרוג אפילו מצד מדת הדין, ואפילו יש מדת הדין מתוחה בעולם ישולם שכרו מאתו יתברך שמו*) ובזה תבין אומרו יתברך שמו הטעם למה אני מצוץ על הזריזות למצות, ב"י ל"י ב"ל האר"ן, אם כן כל מה שאתה עושה אני הקדמת"י עשות, על כן תראה להזדרז עשות בהשכמה (כמשמעות לשון ועת"ה כמו שכתבתי לעיל), ולא תהיה בכלל מי הקדימני וכו' רק תהיה מן הזריזין אשר הם מקדימין וישולם שכרך בדין:

(*) הג"ה: וזה פירשנו (לקמן מאמר ח' סימן ו') הפסוק שאמר צועז לרות (רות ד' י"ז) שלם יי פעלך ותהי משכורתך שלמה וכו' ועל פי מדרשו של רבי חסא (רות רנה ה' ד"ה), ויצוה אס ירנה ה' להלן:

ח. ז"ל רבינו: ישלם יי פעלך ותהי משכורתך שלימה וכו' אשר באת וכו' (רות ב' י"ב). הוא על פי דברי הגמרא יבמות (מ"ח ב') מפני מה הגרים מעונים בעולם הזה על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה שנאמר ישלם יי פעלך ותהי משכורתך וכו' אשר באת וכו', עיין ברש"י ותוס' באת לשון מהירות בלשון הקדש,

ט"ז

ובזה ביארנו פירוש מקראי קדש בפרשת עקב (דברים ח' ו')
 ושמרת את מצות י"י אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו כי י"י אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו'. דהנה קשה כיון שאמר ושמרת את מצות ה' אלקיך הנה גם היראה בכלל המצות ממנין תרי"ג ולמה פרט אחר כך הירא"ה, ועוד מהו הנתינת טעם כי י"י אלקיך מביאך וכו', וכי בשביל זה ישמור האדם המצות הלא זה מיקרי על מנת לקבל פרס (עיין אבות פ"א מ"ג), ועוד מה זה תלוי בארץ הטובה הלא כל מה דאפשר מחוייבים גם לקיים בחוץ לארץ. ולפי הנ"ל יתכן, דהנה כתב בספר חו"ה דו"ד^ט (מזמור קי"א) (וכמדומה שכן כתב הר"ש אלגזי) מה י"י אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י' י"ב), דהנה כל המצות השם יתברך מקדים החפצים לאדם לעשות המצוה כמו שדרשו (ויקרא רבה כ"ז ב') מי הקדימני וכו', מה

שאינן כן מצות הירא"ה אין הקדמה מהשם יתברך והכל הוא מהתעוררות האדם, והנה לפי הנ"ל הגם שבכל המצות החקדמ"ה הוא מהשם יתברך, הזריזות במצות ולצפות לעשותה מתי תבא לידו ויעשנה חיש קל הנה זה מיקרי ההקדמה מן האדם כנ"ל, וזהו שאמר ושמרת את מצות ה' אלקיך, שתהא מצפה מתי תבוא לידך, והיא ללכ"ת בדרכי"ו (דברים כ"ח ט'), כי הוא יתברך שמו מקדי"ם קודם לעשיית האדם, תראה שאתה תעשה באופן שתהיה מיקרי הקדמה היינו הזריזות, וגם כן עוד תעשה, לירא"ה אות"ו, שמצות היראה הכל היא מן האדם, ואמר הטעם למה אני מזהירך על הזריזות ועל היראה, כי י"י אלקיך מביאך אל ארץ טובה והכל שלו ועל זה נאמר מי הקדימני וכו', על כן אני מצוך על הזריזות והיראה, ותהיה גם כן ההקדמה ממך וישולם שכרך גם מצד מדת הדין בלי מונע, הבן הדברים:

ובזה נבין דברי המדרש ז"ל (רות רבה ה' ד') ישלם י"י פעלך ותהי משכרתך שלימה מעם כו', ר' חסא אומר אשר באת לחסות תחת כנפיו, עד כאן לשונו, והוא לפלא מה חידש ר' חסא דבר הנאמר בפירוש בפסוק. וכפי הנ"ל יתכן שפיר, דהנה ר' חסא גם כן הוקשה לו מהו הברכה שבירך בועז לרות שהשם יתברך ישלם לה משכורת שלם, וכי סלקא דעתך שהשם יתברך יחסר מהאדם המגיע לו כפי המשכורת, הנה לזה פירש ר' חסא דהנה הגרים הגם שיש להם משכורת בעולם הבא אבל הם מעונים בעולם הזה על שאיחרו לבוא תחת כנפי השכינה, והנה זהו שאמר בועז לרות ותהי משכרתך שלימה בעולם הזה ובעולם הבא, והטעם אשר באת לחסות וכו' היינו שמיהרת לבוא לחסות וכו', וזה הוא דברי ר' חסא שבאלו התיבות אשר באת וכו' מובן מה שאמר ותהי משכרתך שלימה והבן.

ט. למהר"ר דוד חזן בן הרב מ' חיים חזן זצ"ל, פירוש יפה על תהלים (עיין שם הגדולים מערכת ספרים אות ח').

טו"ב

עוד זאת אדרוש בפסוק ועת"ה אם שמוע וכו' (שמות י"ט ה'), להבין לשון ועת"ה מה בא לשלול, וגם הנתינת טע"ם כי לי כל הארץ אינו מובן, ונראה לי על פי דברי התוס' פרק קמא דעבודה זרה (ג' א' ד"ה נוגעין בעדותן) כתבו שם, הא דתנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם שמים וארץ אם לא יקבלו ישראל ח"ו את התורה אחזיר אתכם לתוהו ובוהו זה דוקא אם לא יקבלו אבל כיון שקיבלו בקבלה לבד נתקיימה אפילו ח"ו לא יקיימו את התורה, זהו שנרמז בדברי השם יתברך ועת"ה אם שמוע תשמעו בקולי, כעת בשעת הקבלה, אפילו אם ח"ו לא תקיימוה כהוגן, אף על פי כן והייתם לי סגולה (תמיד) מכל העמים, ואמר הטעם כי לי כל הארץ, רצה לומר על ידי הקבלה בלבד נתקיים לי הארץ שלא אחזיר עוד אותה לתוהו ובוהו, כי התנאי היה על הקבלה בלבד: ובזה מובן כפשוטו כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (שמות י"ט ג'). הנה כפל הלשון אמירה והגדה בית יעקב ובני ישראל, הנה יתפרש הדבר, כבר ידוע אמיר"ה הוא כפשוטו והגר"ה הוא המשך הדיבור להבין בחכמ"ה כמו שכתוב בזהר (ח"א רל"ד ב'), זהר חדש שיר השירים י"ז ב', וכן"ל בסימן י'), וידוע גם כן על פי פשוטו בי"ת יעקב"ב

הוא המון עם, ובנ"י ישראל"ל בעלי מדרגה תלמידי חכמים גדולים המחבבים את התור"ה ומצותיה באהבתה ישגו תמיד (על פי משלי ה' י"ט), וזהו שאמר השם יתברך כה תאמר לבית יעקב, להמון עם לא תפרש להם בהמשך פירוש הדברים שאפילו ח"ו לא יקיימו התור"ה כבר יש קיום לשמים וארץ על ידי הקבלה בלבד, דילמא על ידי זה ח"ו יתעצלו מלקיימה ומלעשותה, מה שאין כן להתלמידי חכמים דהתור"ה חביבה עליהם ביותר אמר ותגיד לבנ"י ישראל"ל, המשך הפירוש, כי באלו אין חשש, שהן המה רודפים אחרי התור"ה והמצות כל הימים:

ח"י

ובא"ל הדברים מובן מה שאמר מש"ה בפרשת וילך (דברים ל"א כ"ח) הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם ואדברה באזניהם את הדברים האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ. דהנה יקשה א' למה צוה להקהיל דוקא את הזקנים תלמידי חכמים ושוטרים הלא לדבר הזה בעינן קיבוץ כל ישראל, ב' אומרו ואדברה באזניהם משמע שיאמר להם באזניהם בחשאי לבל ישמעו שאר העם, והרי להעיד עליהם שמים ואר"ץ צריכים בודאי להשמיע לכל ישראל, ג' את (ב"ל) הדברים מאי מרבה (תיבת ב"ל'),

י. צריך עיון, דבפסוק עצמו ליתא למילת "כל", אך עיין בתרגום תרגום יונתן, וז"ל: ואמליל במשמעהון ית כ"ל פתגמאי האילין (עיין בהוצאות השונות של הספר בני יששכר, ומה שיישבו בזה, אך זה נראה לי עיקר).

העדות, היינו שהשמים וארץ יהיו כשרים להעיד בין לטובה ובין וכו', וזהו ואעידה בם את השמים ואת הארץ, וזהו שסיים וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת וכו' האזינו השמים וכו', דבאמת לכל ישראל נאמרה הזמנת העדיות הללו, אבל המון עם סברו שהזמנתן הוא שיעידו רק על ההיפך, והתלמידי חכמים מבינים האמת שהזמנתן לעדות הוא גם על הטובה, הבן:

י"ט

אשובה עוד לבאר, כה תאמר לבי"ת יעקב ותגי"ד לבני ישראל (שמות י"ט ג'). להבין כפל הלשון ושינוי הלשון, נראה על פי מה שאמרו רז"ל (שבת פ"ח א') שהמלאכים קטרגו ואמרו (תהלים ח' ב') תנה הודך על השמים, שהיו רוצים לקבל התורה, ואמר הקדוש ברוך הוא למשה אחוז בכסא כבודי והשיב להם תשובה, אמר להם משה נשים יש ביניכם משא ומתן יש ביניכם וכו', והודו המלאכים לדבריו, עיין שם בדבריהם ז"ל, והנה יש להתבונן, דודאי גם המלאכים ידעו שאין להם שייכות בפשטיות התורה לא תנאף לא תגנב וכו' וכיוצא, אבל נפשם יודעת מאד דעיקר התורה היא בפנימיותה מילין לצד עילאה תמלל, אם כן לפי זה אין תשובת משה תשובה, והנה הבנתי תירוץ לדבר מדברי הרב הגדול חיד"א זלה"ה (כסא דוד דרוש ד')

ועל פי דברינו הנ"ל יתכן שפיר, דהנה בבואו להעיד עליהם שמים וארץ, הנה המון עם שלא הבינו בשעת קבלת התורה שהתנאי של שמים וארץ נתקיים בקבלה בלבד וסוברים שעד היום תלויים הם ועומדים כל שעה בספק אם יקיימו ישראל התורה, הנה לפי זה שמים וארץ נוגעים בעדותן הן, וניחא להו דודאי לא יעידו מעולם לטובתן, כי לא מהני עדותן לטובתן של ישראל כי נוגעין בעדותיהם ולא מהני עדותן רק להיפך ח"ו, כי כן נוגע בעדות שדינו חלוק מן הקרובים, שהקרוב פסול להעיד בין לזכות בין לחובה מה שאין כן נוגע בעדות במה שהוא נוגע הוא פסול ובהיפך כשר, וזה יהיה סברת המון עם כשישמעו, מה שאין כן סברת התלמידי חכמים שהם הבינו הדבר היטב ואסברה להו מיסבר מש"ה רבינו"ו פירוש הדברים בשעת קבלת התורה דהתנאי שהתנה השם יתברך עם השמים והארץ נתקיים התנאי בקבלת התורה בלבד אפילו אינם מקיימים ח"ו, אם כן שמים וארץ אינם נוגעים בעדות בין לטובה בין וכו', ויסבירם משה כעת שהעדאת שמים וארץ הוא שיעידו בין לטובה בין וכו', וזהו שאמר משה הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם הם התלמידי חכמים הגדולים ששמעו פירוש הדברים במתן תורה, ואדברה באזניהם, בחשאי דייקא, שלא יתגלה הדבר להמון עם, את (כ"ל) הדברים האלה היינו של

דהמלאכים שטענו תנה הודך על השמים באו בטענת מצרניות דינא דבר מצרא, והנה לפי זה טענתם טענה, אבל קיימא לן (עיין בבא מציעא ק"ח א', רא"ש שם פ"ט סימן כ"ג) אם יגיע איזה פסידא כל דהו למוכר אם יעמוד הממכר ביד המצרן אין טענת המצרן טענה, וכאן כיון שהמלאכים אינם יכולים לקיים התורה בדרך הפשט, אם כן מיקרי כביכול פסידא למוכר הוא נותן התורה ואין כאן דינא דבר מצרא, וזה הוא תשובת משה, וזהו שאמר השם יתברך כה תאמר לבית יעקב (הם המון עם שאינם יכולים לקבל התורה רק בדרך פשט) ותגיד לבני ישראל (הגדה דברי חכמה לבעלי מדריגה הנקראים בשם ישראל כידוע והמה יודעים לקבל התורה בדרך סוד (כנ"ל בסימן טו"ב)), הנה הקדים זה השם יתברך בנתינת התורה בכדי שיהיה לטענה נגד המלאכים, הבן: